

**LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO
CENTRAS**

Budžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

VšĮ „LDK palikuonys“
Tulpių g. 10-26
Vilkija, Kauno r.
LT-54208

2019-05-14~~5~~ Nr. 14R-56
Į 2019-05-06

**DĖL KUNIGO ZENONO IGNATAVIČIAUS VEIKLOS NACIŲ-SOVIETŲ KARO
METAIS (1941-1945)**

Vokiečių okupacijos metais dvasiškai aptarnauti įsteigtas lietuvių karines ir policines formuotes buvo įsteigta karo kapelionių institucija. Lietuvių savisaugos dalių (policijos batalionų, toliau LSD) štabe vyr. kapeliono pareigas iki 1942 m. spalio 1 d. ėjo kunigas Juozapas Meškauskas, o kapeliono-kunigo pareigas Jonas Normantas (*Įsakymas LSD Nr. 57 (1942 09 15 d.), LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 20, l. 33*). Savisaugos dalinių Kauno apygardos vado 1942 m. rugsėjo 2 d. įsakymu į lietuvių policijos batalionus buvo paskirti šie karo kapelionai: kunigas Juozas Meškauskas į 9-ą batalioną, kunigas Jonas Normantas į 5-ą batalioną, kunigas Zenonas Ignatavičius (gim. 1909 m.) į 12-ą, kunigas J. Panavas į Vilniaus apygardos 1-ą batalioną, kunigas Petras Dziegoraitis į Šiaulių apygardos 14-ą batalioną, evangelikų pastorius Petras Dagys į Vilniaus apygardos 254-ą batalioną. Karo kapelionai į batalionų sąrašus buvo įtraukiami kaip eiliniai kareiviai ir gaudavo tokį patį aprūpinimą (*Įsakymas Kauno apygardos savisaugos dalims (1942 09 02 d.), LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 20, l. 53*).

Iš tikrųjų, kun. Z. Ignatavičius į karo ir nacių okupacinio režimo niokojamą Baltarusiją (Minską) iš Kauno išvyko 1941 m. gruodžio 21 d. Jis tai padarė po pokalbio su kanauninku J. Dogeliu, kuris įteikė Z. Ignatavičiui neseniai iš Minsko lietuvių karių vadovybės gautą laišką, kuriame buvo skundžiamasi karių katalikų padėtimi ir negalėjimu atlikti religines apeigas. Laiške buvo prašoma kuo greičiau atsiųsti bent vieną kunigą, kad artėjančias Kalėdų iškilmes kariai galėtų sutikti kaip Dievo neužmiršti katalikai. Kun. Ignatavičiaus paskyrimui vykti misijon į Baltarusiją buvo gautas arkivyskupo sutikimas ir palaiminimas karo kapeliono pareigoms Minske (K. Dobkevičius, „Erškėčiais grįstas monsinjoro Zenono Ignatavičiaus kunigystės kelias“, *XXI amžius*, 2008 07 11 d., Nr. 53).

Nacių okupacinė valdžia okupuotose Sovietų Sąjungos teritorijose vykdė žydų, karo belaisvių ir antinacinio pasipriešinimo dalyvių persekiojimo ir naikinimo politiką. Tai lėmė, kad lietuvių policijos 2 (12)-asis batalionas, kuris buvo suformuotas Kaune 1941 m. rugpjūčio mėnesį (vadas majoras Antanas Impulevičius) buvo panaudotas Baltarusijos Minsko srities miestų, miestelių vokiečių okupacijos pradžioje įsteigtų žydų getų kalinių naikinimui. Žmonių naikinimo akcijose dalyvavo apie 450 lietuvių bataliono karių, t. y. visos trys bataliono kuopos.

Lietuvių policijos 2 (12)-asis batalionas 1941 m. spalio, lapkričio, gruodžio mėnesiais daugiau nei 14-oje Baltarusijos vietovių sunaikino 15452 žydus, t. y. nuo 1,9 % iki 3% visų per vokiečių okupacijos laikotarpį Baltarusijoje nužudytų žydų.

Karo belaisvių stovyklų kalinių žudynėms taip pat buvo panaudotas lietuvių policijos 2(12)-asis batalionas. Lietuvių policijos 2 (12)-asis batalionas 1941 m. spalį ir lapkritį apytikriai 6 akcijų metu sunaikino apie 2 360 karo belaisvių stovyklos Nr. 352 kalinių, t. y. apie 2 % (iš 119 tūkst.) per visą vokiečių okupacijos laikotarpį šioje stovykloje nužudytų kalinių.

Vokiečių okupacinė valdžia okupuotose Rytų teritorijose persekiojo, naikino partizanus, su jais ryšius palaikiusius asmenis, pagrindininkus, paprastus gyventojus. Šiam tikslams naciai panaudojo ir lietuvių policijos 2 (12)-ąjį batalioną. Batalionas 1941-1943 m. daugiau nei 10-tyje vietovių sunaikino 209 žmones. Minėtų asmenų žudynėse dalyvavo visų trijų lietuvių bataliono kuopų kariai. Apibendrinamas 2 (12)-ojo bataliono egzekucinę veiklą, istorikas Alfredas Rukšėnas teigė, kad šis batalionas 1941-1943 m. nužudė 18021 žmones (A. Rukšėnas, „Kauno 2-asis pagalbinės policijos tarnybos batalionas ir gyventojų žudynės Baltarusijoje“, *Holokaustas Lietuvoje 1941-1944 m.*, V., 2011, p. 458).

Teisybės dėlei reikia pabrėžti, kad kun. Z. Ignatavičius į Minską atvyko prieš 1941 m. Kalėdas, kai 2 (12)-ojo bataliono dalyvavimas masinėse žydų ir sovietinių karo belaisvių žudynėse jau buvo pasibaigęs, ir kunigas šiuose tragiškuose įvykiuose nei dalyvavo, nei apie juos girdėjo. Tik vėliau, klausydamas žudynėse dalyvavusių kariškių išpažinčių, jis apie tai nemažai sužinojo. 1942-1944 m. 2 (12)-jo bataliono veikla Baltarusijoje apsiribojo karinių objektų, geležinkelių apsauga ir kova su sovietiniais partizanais. Iš kai kurių Z. Ignatavičiaus karo metais rašyto dienoraščio fragmentų galima suprasti, kad jis nepritarė žiauriai nacių okupacinei politikai. Štai 1942 m. kovo 4 d. dienoraščio įrašė randame tokius žodžius: *“Iki šiol negaudavau už savo pareigas jokios algos. Iš vokiečių ir nenorėčiau gauti. Iki šiol maniau juos žmones esant”* (Cit. iš E. Juodis, „Zenonas Ignatavičius“, V., 2018, p. 17). Visą tarnybos Baltarusijoje laiką (iki 1944 m. pavasario) kun. Ignatavičius teikė religinius patarnavimus (laikė mišias, išklausydavo išpažintis, krikštijo ir t. t.) kariams ir civiliams Baltarusijos katalikams. Bendraujant su žydų žudynėse dalyvavusiais bataliono kariais, kun. Ignatavičiui turėjo iškilti moralinė kolizija – ar leistina ir verta kunigui su tokiais

žmonėmis bendrauti. Į tai Ignatavičius atsakęs evangelijos žodžiais: *“O Jėzus atsiliepė: „Ne sveikiesiems reikia gydytojo, bet ligoniams. Aš atėjau šaukti į atgailą ne teisųjų, o nusidėjėlių”* (Cit. iš E. Juodis, *„Zenonas Ignatavičius”*, p. 47). Nėra žinių, kad dirbdamas Baltarusijoje, kun. Z. Ignatavičius būtų dalyvavęs 2(12)-ojo ar kitų batalionų vykdytose civilių gyventojų ar karo belaisvių žudynių akcijose. Per visą savo misiją Baltarusijoje kun. Ignatavičius parengė virš 4 tūkstančius asmenų Pirmajai komunijai, išklausė tūkstančius išpažinėlių, aplankė daugybę ligonių, nunešė mirštantiesiems Švenčiausiąjį Sakramentą ir visus tinkamai parengė kelionei į amžinybę, sutuokė tūkstančius jaunavedžių ir krikštijo naujagimius. Kunigui Ignatavičiui vadovaujant, buvo sutvarkyta ir atnaujinta ne viena bažnyčia. Nuolatinė įtampa, prastas maistas, daugybė nesibaigiančių darbų, rūpesčių ir karo pavojų smarkiai nualino kunigo sveikatą (E. Juodis, *„Zenonas Ignatavičius”*, p. 62). 1944 m. pavasarį Z. Ignatavičius grįžo į Kauną. Arkivyskupas J. Skvireckas jam padėkojo už uoliai tarnystę Baltarusijoje ir pasiūlė vykti į Romą, ir dirbuotis ten, kur Šventasis Sostas lieps. 1944 m. vasarą Z. Ignatavičius išvyko iš Lietuvos ir į Tėvynę daugiau negrįžo. Jis mirė 1975 m. gegužės 21 d. ir buvo palaidotas Romoje Campo Verano kapinėse (K. Dobkevičius, *“Erškėčiais grįstas monsinjoro Zenono Ignatavičiaus kunigystės kelias”*, *XXI amžius*, 2008 07 11 d., Nr. 53).

Įamžinant prelado prof. Z. Ignatavičiaus – Ignonio atminimą, kyla pavojus, kad Lietuvai priešiškos jėgos bandys šį faktą panaudoti savo propagandiniams tikslams, remdamiesi Z. Ignatavičiaus tarnybos karo kapelionu 2 (12)-ajame lietuvių policijos batalione faktu. Nors pats Z. Ignatavičius jokių nusikaltimų žmogiškumui nepadarė, gali būti bandoma kaltinti jį ir Katalikų bažnyčią kolaboravimu su nacistais ir dalyvavimu genocido bei karo nusikaltimuose. Suinteresuotiems šmeižikams svarbu ne istorinė tiesa, bet galimybė sukelti triukšmą, varyti propagandą ir kaltinti nepatinkančius asmenis, institucijas, o taip pat ir Lietuvos valstybę.

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė

P. Daugintis, S.J. apie knygą "MONSINJORAS"

Taip pavadinta knyga apie prelatą Zenoną Ignatavičių (Ignonį). Ją parašė San Paulo lietuvių poetas rašytojas Klemensas Jūra (Jūraitis), gerai pažinęs jį ir besidarbuojantį Rio de Janeiro mieste, ir vis atvažiuojantį San Paulin, ir su juo draugavusį. Klem. Jūra knygą parašė įdomiai ir vaizdžiai, daug kur panaudodamas paties kun. Zenono užrašus, dienoraštį ir jo knygą "Saboat — Dio degli eserciti". Knygą jis parašė su didele šilima, meile ir pagarba jam. Autorius turi gyvą vaizduotę ir lengvą plunksną. Gyvu stiliumi jis aprašo monsinjoro gyvenimą, darbus, asmenybę. Jo gyvento laiko bei darbo aplinkybės kai kur net per plačiai pavaizduotos. Bet tai turbūt dėl paties kunigo Zenono pageidavimo "kuo mažiau išskirti jo asmenį, rūpestingiau nusakant laiko ir vietos įvykius, kuriems skyrė daugiau reikšmės. (9 psl.).

Skaitant knygą, taip ir kyla ir vis keičiasi nauji vaizdai. Tai jo vaikystė Vilkiyoje prie plačiojo Nemuno krantų ir pabėgėliuose Ukrainoje. Tai studijų metai Kauno Kunigų seminarijoje ir būnant jos prefektu. Vaistininkas Kaišiadoryse pirmosios rusų okupacijos metu. Sunkiaisiais 1941-44 metais karo kapelionas Baltgudijoje tarp lietuvių batalionų karių ir gudų katalikų unitų. Ten jis, ne kartą statydamas savo gyvybę pavojun, uoliai ir nuostabiai apaštalavo. Vėliau tremtinys, pabėgėlis Vokietijoje. Paskui Šv. Kazimiero kolegijos Romoje organizatorius ir pirmasis jos vicerektorius.

Iš Romos 1951 m. vyksta Brazilijon, kur buvo Belo Horizonte, vėliau Rio de Janeiro Kunigų seminarijos profesorius, Rio de Janeiro lietuvių kolonijos uolusis kunigas, jos katalikiškai patriotinės dvasios gaivintojas, lietuvių radijo programos organizatorius ir *vedėjas, Brazilijos vyskupų konferencijos* paskirtasis generalvikaras lietuvių reikalams. Besisielodamas lietuvių išeivių jaunimu, daug prisidėjo prie lietuvių Tėvų Saleziečių atsikvietimo į San Paulo.

Jį pamilusio Rio de Janeiro arkivyskupo Dom Jaime Camera dėka susipažino su Brazilijos diduomene. Pas jį ateidavo kardinolas, vyskupai, senatoriai, deputatai ir kiti žymūs brazilai. Juos informuodavo žodžiu ir spaudiniais apie tėvynės Lietuvos vargus ir laisvės kovas. Jis buvo užsimojęs portugališkai parašyti knygą apie Brazilijos lietuvius ir Lietuvą. Kruopščiai rinko medžiagą Brazilijos ir Romos archyvuose, bet jos nebeparašė. Buvo silpnos sveikatos, persidirbęs, sunkiai pakėlęs tropikinį karštą Brazilijos klimatą. Gavęs širdies smūgį, o po pusmečio kitą, jis mirė Romoje 1975 m. gegužės mėn. 21 dieną. Knygos pradžioje jo gerbėja rašytoja Halina Didžiulytė-Mošinskienė jį šitaip apibūdina: "Neužmirštamai ir nepamainomai mielas kiekvienam, kas jį pažinojo, kas girdėjo jo pamokslus, jo lietuvių tautos lobių iškėlimą... Mielas ir mylimas kaip brolis, tėvas — sielos vadovas, gerasis patarėjas, aristokratiškos laikysenos nepalaužiamai tvirtas katalikas. Tylus apaštalas... nešė Kristų savo gležnose rankose, savo degančioje širdyje — vienintelę Viltį skausmų mariose". Tad verta šią knygą skaityti, susipažinti su to didžio lietuvio ir kilnaus kunigo šviesia asmenybe, išvysti gaires savo pačių darbų ir mūsų tautos kovų plotuose. Klemensas Jūra. MONSINJORAS. Išleido Bronius Ignatavičius. Spausdino Pranciškonų spaustuvė Brooklyne 1979 m., 382 psl.